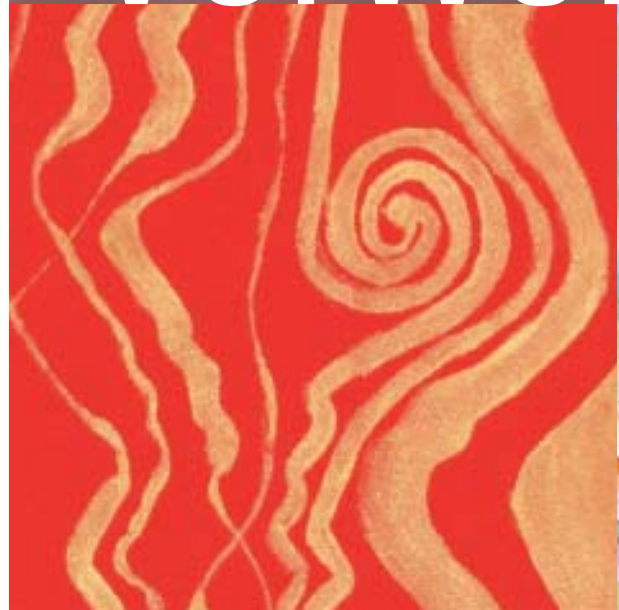

Verwondering

*Vijftig mogelijkheden
voor verrassing*

Verwondering

Vijftig mogelijkheden voor verrassing

3. Vooraf Bas Plaisier
4. Bloemschikking Hanneke Maassen
5. Lied Willem Barnard
6. Schilderij Rembrandt
7. Overdenking Nico ter Linden
8. Kunstwerk Liesbeth Goedbloed
9. Psalm voor Nu Liesbeth Goedbloed
10. Tekening Rembrandt
11. Verhaal Toon Tellegen
13. De verwondering van Ilona Fritz
14. Gedicht Michiel de Zeeuw
15. Schilderij Hedi Bogaers
16. Overdenking Jacobine Geel
17. Foto Job van Harmelen
18. Foto Sandra Uittenbogaart
19. Gebed Gerrit de Kruijf
20. Foto Ferdinand Borger
21. Verhaal Ferdinand Borger
23. De verwondering van Bloeme Evers-Emden
24. Tekening Janpeter Muilwijk
25. Lied Hidde Kiers
26. Overdenking Martinus van der Ende
27. Aquarel Wijntje van der Ende
28. Kunstwerk Marleen B.Berg
29. Gebed Roel Bosch
30. Kunstwerk gedetineerden Hoogeveen
31. Verhaal René van der Rijst
33. De verwondering van Johan Wondergem
34. Foto Job van Harmelen
35. Gedicht Judith Herzberg
36. Zeefdruk gedetineerden Breda
37. Overdenking Vader Youssef
38. Schilderij Lia Kraan
39. Lied Mirjam Sloots
40. Verhaal Joke Verweerd
41. Foto Job van Harmelen
43. De verwondering van Andries Knevel
44. Zeefdruk gedetineerden Breda
45. Lied Sytze de Vries
46. Foto Marijn te Kolsté
47. Overdenking Arjan Markus
48. Ets Marcus van Loopik
49. Gedicht Alcanne Houtzaager
50. Schilderij Marina Schoonhoven
51. Verhaal Jannet van der Spek
53. De verwondering van Jurjen Beumer
54. Foto Peter Lowie
55. Verhaal Alice Gideonse
56. Materiaal voor verdieping
58. Bronnen
59. Toelichting
60. Colofon

Vijftig mogelijkheden voor verrassing

Eind 2005 heeft de generale synode van de Protestantse Kerk haar visie neergelegd in een nota, getiteld 'Leren leven van de verwondering'. Verwondering is het zusje van verrassing, en verrassing heeft alles te maken met het onverwachte.

Onze hele samenleving is er vaak op gericht om verrassingen uit te sluiten. In onze strak georganiseerde maatschappij houden wij niet van dingen die de regelmaat en de orde doorbreken. Wij zijn bang voor de chaos. Wij willen het leven tot in de kleinste details onder controle hebben.

Wanneer je je afsluit voor het onverwachte, verzuur je. Voor je het weet is je leven een grijze, grauwe sleur geworden. Veel mensen be-leven hun bestaan ook zo.

De kerk leeft van het ongedachte en onverwachte geheim van God die inbreekt in onze grijze en grauwe werkelijkheid.

We geloven in een God die zelf kwam, toen het ons bij de handen afbrak.

Hij zond zijn Zoon, die leven bracht waar de dood het gewonnen leek te hebben.

De wind van zijn Geest waait door de donkere tunnel waarin iedere droom en ieder sprankje hoop verdwenen was. Hij blies het leven er weer in... en er kwam licht!

Onze horizon is er daarom niet die van wanhoop, maar van verwondering.

Iedere dag opnieuw.

Dr. Bas Plaisier

scriba van de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland

Zie ik de hemel, het werk van uw vingers,
de maan en de sterren door u daar bevestigd,
wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt,
het mensenkind dat u naar hem omziet?

Psalm 8:4-5

Lied

Wat zijn de goede vruchten

- 1 Wat zijn de goede vruchten,
die groeien aan de Geest?
De liefde en de vreugde,
de vrede allermeeest,
geduld om te verdragen
en goedertierenheid,
geloof om veel te vragen,
te vragen honderd-uit;
- 2 geloof om veel te geven,
te geven honderd-in,
**wij zullen leren leven
van de verwondering:**
dit leven, deze aarde,
de adem in en uit,
het is van Gods genade
en zijn lankmoedigheid.
- 3 En wie zijn ziel niet prijsgeeft
maar vasthoudt tot het eind,
wie zijn bestaan niet kruisigt,
hoezeer hij levend schijnt,
hij gaat voorgoed verloren,
het leven dat hij koos
is tevergeefs geboren
en eindigt vruchteloos.
- 4 Maar wie zich door de hemel
laat helpen uit de droom,
die vindt de boom des levens,
de messiaanse boom
en als hij zich laat enten
hier in dit aardse dal,
dan rijpt hij in de lente
tot hij vruchtdragen zal.

Willem Barnard

Pinksteren

En zie, de geest van God die in den beginne over het water zweefde, de adem van God die Adam de levensadem gaf, de geest die Mozes en Elia en Jezus bezielde, die geest, die adem bezielde nu ook de discipelen: vurig begonnen zij ter plekke te getuigen. En zij spraken zo dat alle mensen in Jeruzalem, joden en vreemdelingen, hen in hun eigen taal konden verstaan.

‘Jullie weten toch waar onze profeten van droomden? Zij droomden van een wereld waarin kinderen onbezorgd kunnen spelen, waarin grote mensen geen oorlog meer voeren, waarin de rijken hun rijkdom met de armen delen, gezonde mensen zich over de zieken ontfermen, sterke mensen zich om de zwakken bekommeren en waarin oude mensen niet bang zijn voor de dood. En zal ik jullie eens wat zeggen? Ik geloof dat die droom werkelijkheid wordt, wanneer wij in de geest van Jezus leven. Dan komt het koninkrijk van God, vast en zeker. Amen.’
‘Amen,’ zeiden de mensen.

Nico ter Linden

Psalm 131 Wees gerust

Een bedevaartslied.
Van David.

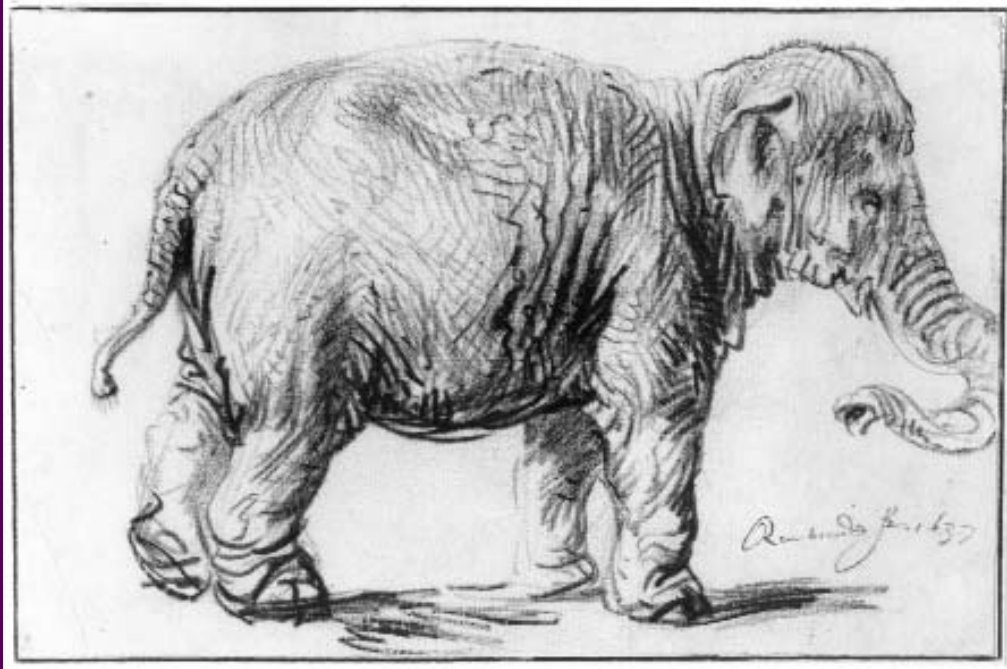
U weet het, HEER,
ik ben niet arrogant, verbeeld me niets.
Ik doe niets bovenmenselijks,
maar weet steeds wie en wat ik ben,
en overschreeuw dat niet.

Integendeel.
Ik zweeg toen ik bezorgd en angstig was.
'Stil', zei ik, 'stil maar, wees gerust.'
Ik was een moeder voor mezelf.
Ik ben een kind dat rust.

Jij, Israël,
vertrouw de HEER en wees gerust. Vandaag
en morgen weer.

*Psalm voor Nu,
berijming: Liesbeth Goedbloed*

Rembrandt van Rijn, 'Olifant'

Vroeg in de ochtend

Vroeg in de ochtend, toen de eekhoorn nog in bed lag, werd er op zijn deur geklopt. 'Wie is daar?' vroeg hij.

'Ik ben het,' zei een stem. 'De olifant.'

'Kom je op bezoek?' vroeg de eekhoorn.

Even was het stil. Toen vroeg de olifant: 'Wil je dansen?'

'Dansen?' vroeg de eekhoorn. 'Nu?'

'Is dat raar?' vroeg de olifant.

'Nou... raar...' zei de eekhoorn. 'Het is nog heel vroeg.'

'Dus je wilt het niet?' vroeg de olifant.

De eekhoorn dacht even na en vroeg: 'Waar wil je dansen?'

'Bij voorbeeld hier, voor je deur,' zei de olifant.

'Maar daar is helemaal geen plaats!'

'Dan dansen we niet te ver uit elkaar,' zei de olifant.

'Dan vallen we zeker naar beneden.'

'O', zei de olifant. 'Dus je wilt niet dansen.'

De eekhoorn stapte uit zijn bed.

Even later legde hij zijn ene arm op de schouder van de olifant en sloeg zijn andere arm om zijn middel. De olifant zei dat hij tot drie zou tellen, schraapte zijn keel en telde tot drie. Toen maakten zij één danspas, verstpapten zich en vielen naar beneden.

Versuft lagen zij naast elkaar in het natte gras onder de beuk.

'Vond je het een slecht idee, eekhoorn?' vroeg de olifant.

'Nee hoor,' zei de eekhoorn. Hij wreef over de buil op zijn hoofd en dacht aan die ene pas die echt een hele mooie danspas was geweest.

Mijn verwondering

Ilona Fritz

- lid van het moderamen van de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland
- voorzitter van de kerkenraad van de Evangelisch-Lutherse gemeente te Amsterdam
- voormalig preses van de lutherse synode

'Mijn genade is u genoeg'

Tijdens de assemblee van de Wereldraad van Kerken die dit voorjaar in de Braziliaanse stad Porto Alegre gehouden werd, mag ik 's ochtends leiding geven aan de bijbelstudie van zes vrouwen. Ze zijn afkomstig uit de Filippijnen, Finland, Ethiopië, Italië, de Verenigde Staten en Nederland. We lezen 2 Korintiërs 12:1-10. Ik schets de inhoud van deze brief en plaats de verzen in hun context. De vrouwelijke gedelegeerde uit Ethiopië vraagt: 'Wat betekent zwak, en wat sterk? Ben ik sterk als ik macht heb zoals onze patriarch?' De andere deelnemers gaan op de vraag in. De vrouw uit de Filippijnen kijkt op haar horloge. Ik denk: dit gesprek heeft weinig met onszelf te maken, hoe komen we bij onszelf? Ik kijk de Filippijnse vrouw aan. Ze voelt zich kennelijk betrappt. 'Ik check even of ik nog genoeg tijd heb voor mijn verhaal.' Tranen rollen over haar wangen. 'We hebben de tijd. Als u uw verhaal met ons wilt delen?', zeg ik. De vrouw vertelt over haar carrière. Ze heeft al haar examens – ook die op de universiteit – cum laude gehaald. Ze kreeg een baan bij de kerk, waar ze op het één na hoogste niveau werkt. Voor het hoogste niveau is een extra examen nodig. Zij volgde lessen en studeerde hard. Op de dag van het examen ging ze eerst naar de kerk en bad: 'God, geef dat ik slaag!' Ze zakte voor het eerst van haar leven! 'Mijn collega's zijn allemaal gepromoveerd, ik niet. Dat doet nóg pijn.' Haar verhaal raakt ons. Want haar verhaal is exemplarisch voor wat wij op onze levensweg hebben meegemaakt. Ze voegt eraan toe: 'De tekst "Mijn genade is u genoeg" is een levenstekst voor me geworden. Een pijnlijke.' Andere verhalen komen los. Samen zoeken we met de bijbeltekst naar een betekenis die zin geeft aan deze ervaringen. We eindigen met gebed. Na het amen houden we elkaar nog even vast. De Filippijnse verbreekt de stilte en lacht ons toe: 'Deze bijbeltekst is vanaf vandaag voor mij een bemoediging.'

Heb het hart eens

Wie haalt het in haar hoofd
zo'n steen om te keren
die grauw van ijstijden
passend langs je pad staat?

De kei ligt zwaar van tijd
doodstil en zonder twijfel
te weten hoe alles bij elkaar
geraapt is na die knal.

Wie haalt het in zijn hoofd
de plechtige steen van naam
en toenaam te ontdoen
door aan ommezijde te zien?

Er gaat een leven schuil
onder elke opgetilde steen.
Je ziet krioelen en wortels
die al steeds aan het licht kwamen.

Alles staat in verhouding
tot gewentelde stenen
die van kleur verschieten
in een nieuw onderscheiden.

Michiel de Zeeuw

*Hedi Bogaers,
'Eén vierkante meter'*

Verwondering geeft lucht

Handelingen 2:7-12

De ziel kan niet zonder verwondering. We beginnen pas dan gelukkig te zijn als we begrijpen dat leven zonder verwondering niet de moeite waard is. De verwondering wast ons schoon, legt ons bloot, maakt ons aanraakbaar.

Verwondering. Het woord alleen al lijkt in staat om ontvankelijkheid, ontspanning, ontroering, overgave dichterbij te brengen. Het wekt de prettige sensatie van te kunnen bewegen: zacht wimpelend zoals vissen, in plaats van het vaak moeizame waden van ons mensen. Verwondering geeft lucht.

De ziel kan niet zonder verwondering, zoekt de ruimte, wil altijd weer vleugels, opstijgen, hoger, steeds hoger. Zelfs al doet het pijn. Zoals in deze regels van de dichter Martinus Nijhoff, die mij altijd daar brengen waar vreugde en verdriet nauwelijks meer van elkaar te onderscheiden zijn:

*Vreemd ijlt geluk voorbij oneindig missen
Stuivende sneeuw, o lied! – ik adem hijgend
Een ijskoud licht in, en mijn woorden, stijgend,
Zingen zich los van hun betekenissen.*

Verwondering. Misschien wel de essentie van het Pinksterfeest. We horen iets nieuws, en we horen het, welke taal we ook spreken. Woorden in de taal van het hart, die ons hart kunnen verwarmen – als we de verwondering durven toelaten.

Jacobine Geel

*Job van Harmelen,
'Storm kleurt
wolken en water'*

Sandra Uittenbogaart,
'Voor- en achtergrond
samen één'

Gebed

De perken te buiten

O God
U hebt onze verwondering gewekt
Anders waren we niet gebleven
Dan waren we misschien wel in de kerk geboren
Maar had onze belangstelling zich gaandeweg verplaatst
U gaf ons iets om nooit te vergeten
Een wenk die we gevolgd zijn
Daar moet het op vastzitten
Dat wij in beweging zijn
En ons uitstrekken naar Uw Rijk
Maar onderweg worden wij trager vervoerd
En kijken we minder op van uw liefde
We hebben er wel woorden voor
Maar die blijven meestal binnen de perken
We herinneren ons wel overstromingen
Maar de jaren hebben ons degelijk ingedijkt
Gun ons een frisse blik
Op teksten, tafel en gebouw
Op voorgangers en volgelingen
En gun ons dat we doorheen dat stof
U zien, Vader, Zoon en Geest
Alle perken te buiten
Amen

Gerrit de Kruijf

Alma

Tussen het winkelend publiek van de zaterdagmiddag ontdekte Alma plotseling het gezicht van E., de schrijver die ze al jarenlang bewonderde. Zonder zich ook maar een seconde te bedenken stapte ze op hem af en bekende hem, enigszins zenuwachtig, haar passie voor zijn boeken. ‘Telkens als ik uw boeken lees’, zei ze, ‘brandt mij één vraag op de lippen: Hoe wordt een verhaal geboren?’ ‘Uit verwondering’, antwoordde E., ‘eindeloze verwondering. Waarom lopen hier zoveel mensen? Waarom zijn de dingen zoals ze zijn? Hoe komt het dat jij hier voor mij staat, terwijl ik je een minuut geleden nog niet kende? Waarom vraagt een zwerver mij om geld? Wat trekt mensen naar deze stad? Zijn de man en vrouw die daar lopen wel gelukkig? Is dit een leuk land om in te wonen? Geloven mensen in God of in zichzelf? Hoe zou het er hier vroeger hebben uitgezien? Door je te verwonderen ga je vragen stellen; er wordt dan zomaar uit het niets een verhaal geboren. Er is een grote kans dat jij schrijver wordt.’ Nog voordat Alma een nieuwe vraag kon stellen verdween E. tussen de mensen.

Ferdinand Borger

Bloeme Evers-Emden

• joodse ontwikkelingspsychologe die het concentratiekamp Auschwitz overleefde

Voor deze verwondering ga ik terug naar het jaar 1944, toen ik als jodin door de Duitse barbarij opgesloten was in een concentratiekamp.

Door het lot samengeworpen kristalliseerde zich na enige tijd een groep uit van uiteindelijk acht vrouwen die – naar later bleek – vriendschap, nee: zusterschap voor het leven ontwikkelde.

Achteraf beschouwd: ik zie na meer dan zestig jaar terug op een diepe kameraadschap, een zorgen voor en letten op elkaar, elkaar letterlijk lijfelijk en psychisch ondersteunend. Wij bleven beleefd onderling en de beide vrouwen die twintig jaar ouder waren dan ik – die de jongste was met mijn 18 jaar – werden nog lang met ‘mevrouw’ aangesproken. Wij zeiden elke ochtend tegen elkaar: vandaag is het (bijvoorbeeld) woensdag 14 december. Onderlinge diefstal van het weinige voedsel was uitgesloten – dat gold overigens voor de hele barak.

Ondanks alles kan ik daar nog altijd in blijde verwondering op terugzien als een kostbare schat in een hemelgergende situatie.

Janpeter Muilwijk, 'Bloemenregen'

Verbazing

Intro Ik heb mijn ogen dicht gesloten,
de wereld gaat mijn oog voorbij.
Over wat de mens en deze aard is overkomen,
wat de mens de aard heeft aangedaan.

Couplet 1 Met verbazing kijk ik naar een totaal verwoeste wereld.
Met verbazing kijk ik naar een verschrikkelijke aard.
Met verbazing kijk ik naar oorlog en ellende.
Met verbazing kijk ik naar een verlept paradijs.
Met verbazing kijk ik naar deze aardbol.
Als een vreemde in mijn hoofd,
een nieuw geboren mens,
alle kennis is verdwenen.

Refrein Ik staar met afgrijzen,
naar een bodemloze put.
Ik staar met verschrikking,
naar een uitgestorven dal.
Staar met afgrijzen,
naar die bodemloze put.
Hoe ben ik hier toch ooit verzeild geraakt?

Couplet 2 Met verbazing kijk ik naar drugs en prostitutie.
Met verbazing kijk ik naar al dat natuurgeweld.
Met verbazing kijk ik naar strijd en vernieling.
Met verbazing kijk ik naar een verzwakte mens.
Met verbazing kijk ik naar geweld en terrorisme.
Met verbazing kijk ik naar misbruik en porno.
Met verbazing kijk ik naar...

Refrein 2x Ik staar...

Outro Toch tussen al dat kwaad en die ellende,
zie ik vol verwondering een liefde-gevend mens.
Vol sympathie, warmte en vrede,
vol liefde, kalmte en... rust.

Wonderen van de Geest

'Maar zendt Gij uw Geest, dan worden zij herschapen

Gij geeft de aarde een nieuw gezicht'

Psalm 104:30 uit: Huub Oosterhuis, '50 Psalmen'

Psalm 104 is een poëtische meditatie bij Genesis 1 en 2. Met zijn ziel betrokken bij de natuur als Gods schepping, laat de dichter zijn bewonderend oog gaan langs al wat bestaat. Eerst laat hij de Ene zich hullen in een mantel van licht, als op dag één. Dan tekent hij de krachten en werktuigen die de Eeuwige ten dienste staan: oerwateren en winden. Vervolgens grondvest de Getrouwe de aarde, stelt grenzen aan de wateren en maakt ruimte voor alle vormen van leven. In 7 strofen verhaalt de dichter van de werken van de Aanwezige.

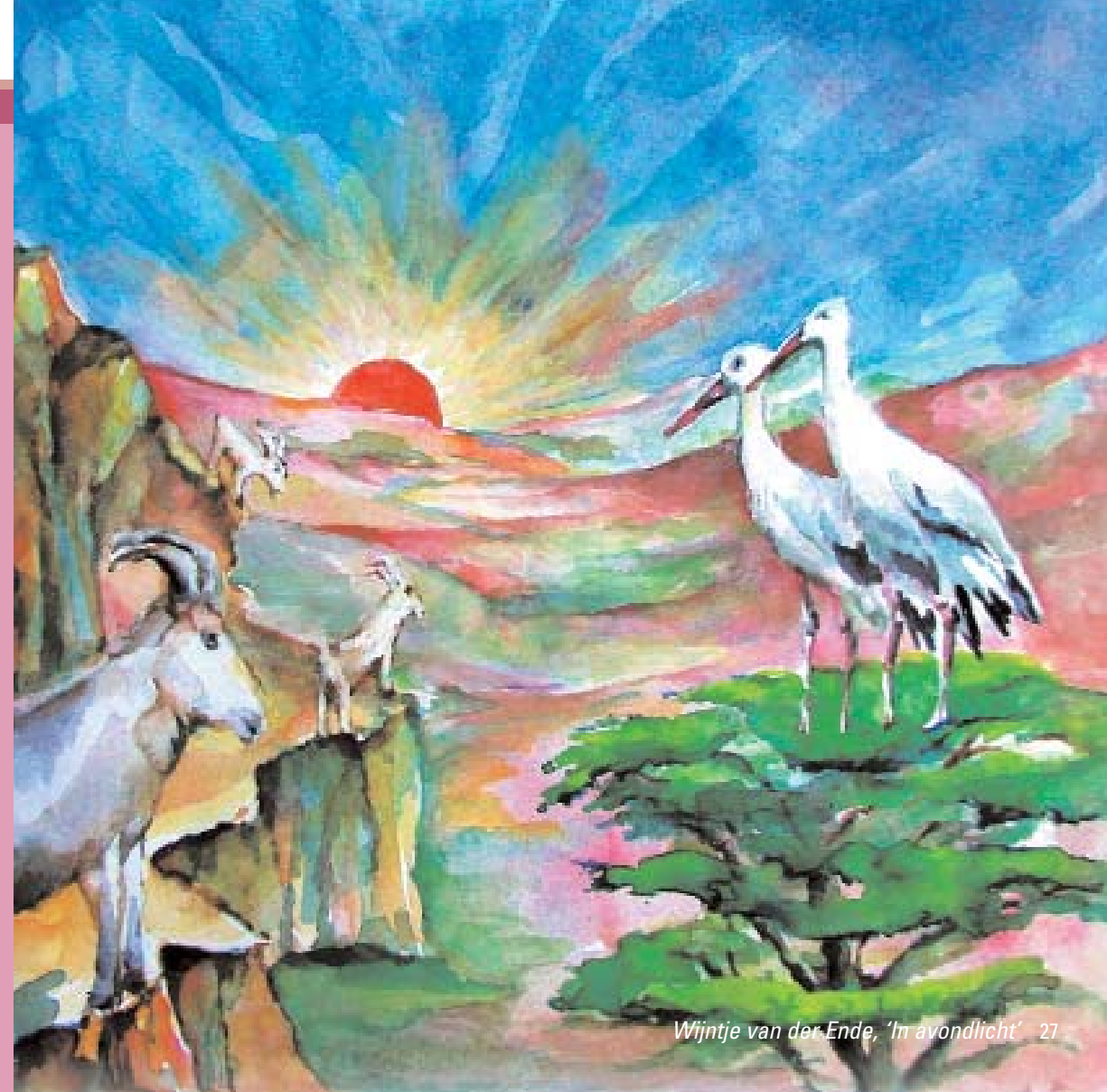
Het midden van de psalm bevolkt hij met vogels, steenbokken en klipdassen. De mens met zijn dienst kent hij in dit geheel een nederige plaats toe, juist als naaste medewerker van de Schepper.

Dankzij de Geest leven wij met brood en wijn de Levende tegemoet.

Onbescheidenheid ten aanzien van het geschapene leidt tot bruut geweld.

Wie zich verwondert, bouwt op.

Martinus van der Ende

Wijnje van der Ende, 'In avondlicht' 27

Marleen B. Berg, 'Zoeken naar de moederlaag'

Gebed

In het begin, God, sprak u,

en ze was er, de aarde,

een huis om te wonen.

Geef me geloof, zodat ik me kan verwonderen over het dak boven mijn hoofd.

Geef me vertrouwen zodat mijn lichaam uw beschutting in de rug ervaart.

Geef me liefde, om te rusten op de grond onder de voeten.

Leer me leven in de warmte van uw zon,

uw wind die me steunt,

op woorden die me dragen.

Drie-ene God, laat me tevoorschijn komen,

als een mens die weet heeft van het wonder van leven,

een mens die uit dat wonder kan delen.

Geef me, dat ik u verwonderd kan doen staan,

door het huis dat ik bouw,

waar uw woorden kunnen wonen,

waar uw mensen te gast zijn.

Amen.

Roel Bosch

Gedetineerden uit het Huis van Bewaring in Hoogeveen: 'Gouden levenslijnen'

Verhaal

Op de dertiende dag, een mooie vrijdag, bekeek ze hen nog eens die mensen van haar.
Wat waren ze anders, dan ze hen bedacht had!
Ze leken op haar, in de verte
dat wel,
maar ze waren ook hulpelozer
en overmoediger,
grappig trots
en verbazend angstig soms
vertederend waren ze
en meelijwekkend.
Gevaarlijk dom
hier en daar.
Ze deden dingen, die zij nooit had kunnen denken
en maakten haar dromen meer dan waar
de mooie en de nare.
Ze speelden voor God
zo klein als ze waren.
En speelden verstoppertje voor elkaar
ook al waren ze groot.
Ze leken op haar.
Maar dan heel anders.
Ze wist niet, dat ze het in zich had.
Ze glimlachte.
Verwonderd.

René van der Rijst

Johan Wondergem

• jeugdwerkadviseur Protestants Dienstencentrum Zeeland en lid van theatergroep 'de Boodschappenjongens'

Het verhaal van Jezus blijft mij verbazen, omdat het mij laat zien wie God is! Het liefst zou ik naar de niet-gelovige vrienden om mij heen willen uitschreeuwen wie God is, omdat ik daaruit zelf steun, kracht & richting haal. Ik wil graag dat ze datzelfde ook ervaren. Maar mijn geschreeuw heeft 'tot op heden' nog geen van hen geïnspireerd – dat is de reden dat ik op een andere manier probeer te vertellen wat mij raakt. Dit doe ik vooral met de theatergroep 'de Boodschappenjongens'. Door te zingen, te rappen, en theater te maken breng ik samen met drie anderen het 'Geloof' op een zo leuk mogelijke manier! Met de rap 'Het geloof is ongelofelijk' begon vijf jaar geleden ons optreden. In deze eerste tekst staat voor mij verwoord wat de kern is van mijn geloof, en waarom ik nog steeds enthousiast over mijn 'geloof' ben.

*'t Geloof is ongelofelijk gelofelijk gewoon,
ongelofelijk, geloof ik, ik geloof!
Zeg niet: 'Geloof, 'k geloof 't wel',
want ik geloof wèl!*

*Ik geloof in Jezus die op de aarde kwam
en zo alle zonden op zich nam;
de zoon van God die voor ons aan het kruis ging
en toen complete verrassing... de opstanding!
Ik geloof in de liefde en zeker in de kracht,
ik geloof dat Jezus de dood heeft omgebracht.
Dit is de God die nu nog altijd leeft
en altijd tijd en aandacht voor je heeft.*

Audiofragment te beluisteren op: www.deboodschappenjongens.nl

Over een wesp

*'Lord, cleare my misted sight that I
May hence view thy Divinity,'*

Ik geloof niet zo in god, wel
ken ik soms een veel te groot gevoel
naar aanleiding van een kleinigheid.
Misschien is dat wat overblijft
als je een wesp zo nauw beschrijft
en zo de afwerking bekijkt
dons satijn en bombazijn
van zo'n verstijvend lijfje
en weet dat het geen wonder is
of als je het een wonder noemt
je zelf, je oog, je medeleven
ook onder 'wonder' mee mag doen.

Judith Herzberg

Vertaling citaat:

'Heer, verhelder mijn wazig zicht dat ik
dan Uw goddelijkheid mag zien,'

Onzichtbare dingen bestaan

'Hoe talrijk zijn uw werken, HEER.
Alles hebt u met wijsheid gemaakt' *Psalm 104:24*

Sint-Paulus, de apostel, zei van het geloof: 'Het geloof legt de grondslag voor alles waarop we hopen, het overtuigt ons van de waarheid van wat we niet zien.'
(Hebreeën 11:1)

Wat betekent deze uitleg? Hij betekent vaste zekerheid, vertrouwen en onwrikbaar geloof. Het is niet alleen een mening, een gedachte of verkregen informatie. Want alle onzichtbare dingen bestaan.

Hier komt het verschil naar voren tussen mensen van het geloof en veel wetenschappelijke onderzoekers. Wetenschappers laten zich niet in met onzichtbare middelen en maatstaven. Gelovigen zijn niet zo, want zij volgen de woorden van de Heer: 'Zalig zijn zij die niet gezien en toch geloofd hebben.' (Johannes 20:29b)
Een gelovige neemt het idee aan van een schepping uit het niets, terwijl een ongelovige dit idee verwerpt. Het is te vergelijken met de wonderbare spijziging van vijfduizend mensen met vijf broden (Matteüs 14). Een gelovige aanvaardt dit wonder. Onze Heer Jezus Christus is altijd bereid om ons alles te geven als wij naar Hem kijken en een echt levende relatie met Hem onderhouden.

Gedetineerden van de Penitentiare Inrichting Breda

Geloofsbelijdenis

Melodie: 'Wat de toekomst brengen moge'

1. Ik geloof in God de Vader,
Hij die heel de schepping draagt.
Als een vriend komt Hij ons nader
wanneer wanhoop ons belaagt.
Hij doorgrondt en kent ons leven
en wij zijn door Hem aanvaard.
Van zijn liefd' kan niets ons scheiden
want wij zijn Hem alles waard.
2. Ik geloof in Jezus Christus,
Zoon van mensen, Zoon van God,
die als broeder ons nabij kwam
toen Hij droeg het menselijk lot.
Hij leerde ons dienstbaar leven:
kiezen voor de minste mens.
Zelfs de dood hield Hem niet tegen
want 'verzoening' was zijn wens.
3. Ik geloof de Geest, die heilig
als een vuurgloed ons verwarmt.
Die ons troost en steeds bemoedigt
als het leven ons verlamt.
Gods Geest wil ons inspireren
zo verfrissend als de wind.
Als een bron wil zij ons voeden
die gemeenschap samenbindt.

Mirjam Sloots

Onderweg

Ga nu maar, zegt hij en ik trek mijn wandelschoenen aan.
Het lijkt me onbegonnen werk, dit keer.
Mijn hart is te zwaar. Ik ben te boos, te koud, te eenzaam.
Hoeveel teleurstellingen wegen daarin mee?
Ik zou de deur achter me wijd open moeten laten, misschien waait de ellende er dan uit terwijl ik onderweg ben.
De deur gaat op slot. Je kunt tegenwoordig geen deur meer open laten staan.
Daar komt narigheid van. Dat wil ik juist buiten de deur houden.
Maar dat lukt me niet.
Ga het niet allemaal opnoemen, zegt hij, loop nu maar, zet je ene voet voor de andere en kijk om je heen.
Het pad langs de weilanden is me vertrouwd.
Het is maar smal, erlangs bloeien de bloemen waar ik van houd. Boterbloem, paardebloem, pinksterbloem. Gewoon, voor wie ze zien wil.
Nu voel ik de zon op mijn rug, die wordt daar minder strak van.
Het water van de sloot rimpelt in de bocht. Ik kan wel even gaan zitten hier.
Bij water kan ik de tijd vergeten, maar vast niet alles wat de tijd met zich meedraagt.
Het water stroomt, zegt hij, kijk maar hoe het zich voegt naar de oever, zich door obstakels niet laat tegenhouden, zijn weg vindt tussen het riet, hoe het de steen slijpt...

Joke Verweerd

Mijn verwondering

Andries Knevel

• theoloog, programmamaker en presentator bij de Evangelische Omroep

Ik weet er nog nauwelijks iets van: van de structuur van DNA. Er wordt mij verteld dat iedere cel zo ongeveer een complete chemische fabriek is. Er vinden chemische processen binnen het bloed plaats, waar ik me slechts over kan verbazen. Van alles wat zich in de hersenen afspeelt weten we nog maar een fractie.

Kortom, de laatste tijd kijk ik vol verwondering naar het menselijk lichaam (of dat van dieren, om hen niet uit te sluiten).

Sinds ik weer wat meer nadenk over het brede thema van schepping en evolutie bespeur ik bij mezelf telkens weer gevoelens van verwondering. Wat zit elk facet van het leven, tot in het kleinste detail, toch ingenieus in elkaar.

Die verwondering breng ik in verband met een Schepper, dat moge duidelijk zijn. Hoe het gegaan is, weet ik niet; dat God het alles wel buitengewoon fraai heeft ontworpen, stem ik stamelend toe.

Een God ver weg, als grote ingenieur?

Nee, ook nog eens een God heel dichtbij. Zo dichtbij, dat Hij tot mij kwam in Jezus Christus, om mijn leven te delen. Om te sterven voor wat ik heb gedaan. En om te verrijzen.

Het mooie van het christelijk geloof is dat je het allemaal niet kunt begrijpen, ook al doe je pogingen, maar dat je het in verwondering mag geloven.

Zolang wij ademen

Melodie: Soms groet een licht van vreugde

Zolang wij ademen,
schept Gij in ons de kracht
om zingend te vertalen
waartoe wij zijn gedacht.
Elkaar zijn wij gegeven
tot kleur en samenklank
de lofzang om het leven
geeft stem aan onze dank.

Het donker kan verbleken
door psalmen in de nacht
de muren kunnen vallen
zingt dan uit alle macht!
God laat het nooit ontbreken
aan hemelhoog gezang
waarvan de wijs ons tekent
dit lieve leven lang.

Sytze de Vries

Al is mijn stem gebroken
mijn adem zonder kracht
het lied op and're lippen
draagt mij dan door de nacht.
Door ademoed bevangen
of in verdriet verstild,
het lied van Uw verlangen
heeft mij aan 't licht getild.

Voor U heerst in het duister geen duister

Lichtend is de nacht als de dag

Psalm 139 : 12

Gedetineerden van de Penitentiare Inrichting Breda, serie Taal en teken

Verwondering over bevrijding

Markus 5:18-20

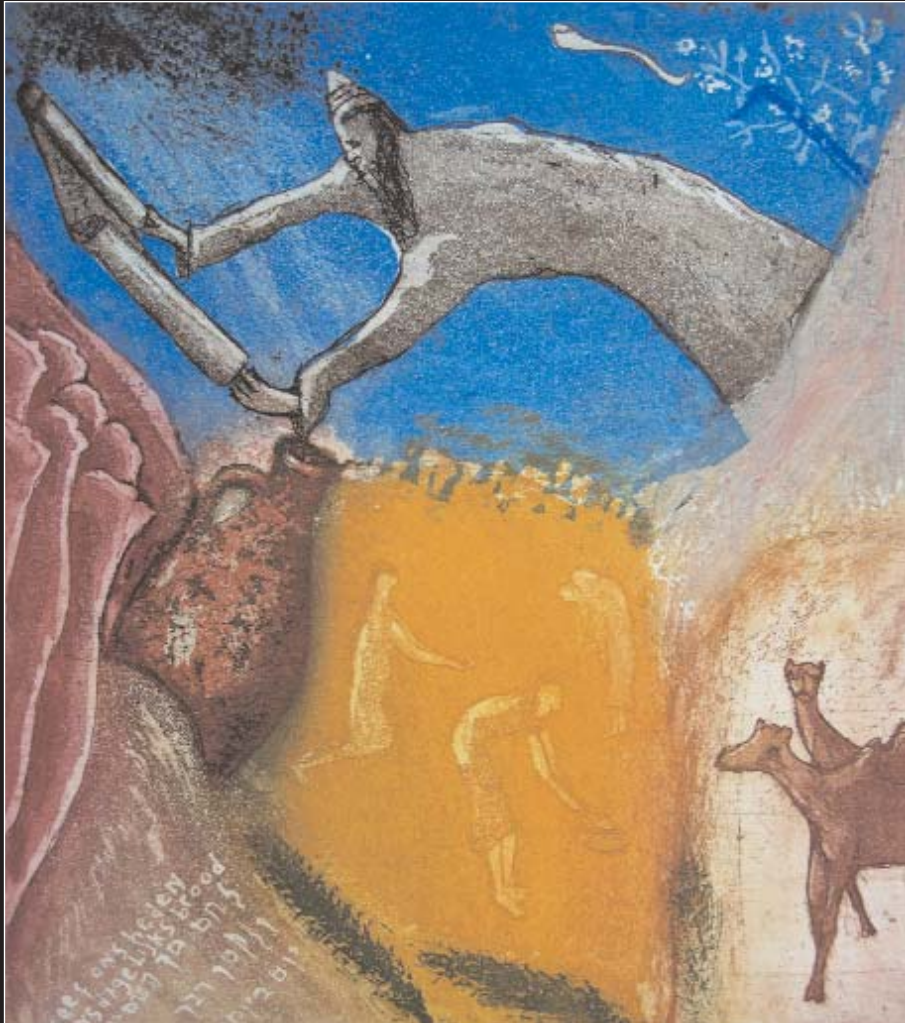
De mensen van Dekapolis verwonderen zich over het verhaal van een bevrijde man. De man is bevrijd door Jezus van kwade machten die zijn leven in hun greep hielden.

Waarom horen ze daar zo van op? Ik denk omdat bevrijding iets is wat bijna alle mensen zoeken. Bevrijding van kwade machten als schuld, zinloosheid, eenzaamheid, gebrokenheid, noem maar op. De man vertelt uit ervaring dat zulke bevrijding bij Jezus te vinden is. Het is de bevrijding die God geeft.

Gods bevrijding, wat is daar dan zo verrassend aan? Tegen de beklemming van het kwaad in krijgt je leven een ongedachte dimensie: de dimensie van Gods liefde. Je leven loopt niet langer dood, het loopt niet uit op niets. God laat je leven uitlopen in zijn Koninkrijk. Dat is toch een verrassend perspectief!

Ervaring met Gods bevrijding door Jezus? Vertel het gerust verder, daar horen mensen van op.

Arjan Markus

Marcus van Loopik, 'Manna'

Gedicht

Doopverklaring

Ik ben blij
met mijn plek in uw lieflijke woning (Psalm 84:2)
uw rijke zegen als regen neerdalend (Psalm 84:7)
dat ik oog heb voor wat lieflijk is (Filippenzen 4:8)
het jonge groen dat ontkiemt (Genesis 1:11)
het huppelende kalf (Psalm 29:6 in de Statenvertaling)

Ik ben dankbaar
dat ik naasten heb, naaste ben en naaste mocht zijn

Ik ben soms zelf verrast
dat ik elke keer weer onbevangen op weg ga (Psalm 84:12)
beschermd door het schild
in de warmte van het volle licht (Psalm 84:12)

Alcenne Houtzaager

Marina Schoonhoven, 'God staat altijd achter je'

Verhaal

Een verlichtende grap

Bij ons in Amsterdam zit op de hoek van de straat zo'n ouderwetse drogist die nog losse kruiden verkoopt. De drogist en zijn vrouw zijn minstens zeventig. Iets verderop in de straat staat een regionaal opleidingscentrum (roc). Er zitten vrijwel alleen maar zwartharige tieners op. Het is november en uitermate guur weer. Ik ben snipverkouden en ga naar de drogist voor een baal zakdoekjes en een drankje. Twee Marokkaanse jongens stappen binnen. 'Doe de deur dicht', zegt de tengere drogist met gezag. 'Maar doe je dan de deur dicht bij een overval?', zegt de ene jongen tegen de andere.

Die drogist die daar is blijven zitten, terwijl er binnen een kilometer drie winkels van de grote ketens zijn. Marokkaanse knullen waar je elke dag iets rottigs over hoort. Het lijkt me zeer kwetsend als mensen bang voor je zijn. De jongens die daar toch een grap over kunnen maken. Dit brengt meer licht in mijn watten hoofd dan mijn homeopatische drankje.

Jannet van der Spek

Jurjen Beumer

- diaconaal predikant te Haarlem en auteur van een groot aantal boeken over spiritualiteit en engagement

'Het wonder is de vinger van God' las ik ergens. Het beeld raakte me en ging onmiddellijk in mij werken. Spannend is het om Degene die ons maakte als persoon voor te stellen. Iemand met handen en vingers die iets wil en iets ongelooflijks gaat doen. Natuurlijk, God is groter en omvattender dan alles wat wij over hem bedenken en hij onttrekt zich (gelukkig) volledig aan ons begrip en ons begrijpen. Daarom kunnen we niet buiten beelden. In het beeld doemen zijn contouren op, iets wordt zichtbaar van Degene die ons rakelings nabij is. Hoe dan? Kijk maar. Met zijn *hand* schiep de Eeuwige de dingen, de dieren en óns mensen, maar met zijn *vinger* gaf hij er de finishing touch aan. Jouw ogen worden van twee glazen stuiters tot ziende zintuigen. Wat een wonder, je kunt zien! En je oren worden van twee aangeplakte uitsteeksels tot instrumenten die de mooiste geluiden kunnen opvangen. Wat wonderlijk, je kunt horen! Het hart wordt van een bloedpomp tot een orgaan vol liefde. Vol verwondering kunnen we 'ik hou van je' zeggen! Mensen die hetzelfde doen als God worden gaandeweg wonderdoeners. Eén ken ik er al. Christus, hét Beeld van God. Wie leert kijken door zijn ogen ziet de schepping als één groot wonder, op weg naar vrede en zegen.

Peter Lowie, 'Oude Kerk te Amsterdam'

Alles is uit hem ontstaan, alles is door hem geschapen,
alles heeft in hem zijn doel.

Hem komt de eer toe tot in eeuwigheid. Amen.

Romeinen 11:36

Verhaal

'Wat is een kerk?'

U kent ze wel, die meisjes van 5. Twee pittige staartjes die eigenwijs de wereld in priemen, stoere laarsjes onder een knalroze jas met een mondje dat niet stil staat en vooral vragen stelt...

Op weg naar de dierenwinkel trekt ze aan mijn mouw en wijst naar de hoge toren en ramen van de gotische kathedraal, de trots van onze stad. 'Wat is dat voor een winkel', vraagt ze. 'Dat is geen winkel, dat is een kerk.'

'Wat is een kerk?'

Ik aarzel. Wat zal ik haar antwoorden? Als ik zeg: de kerk is het huis van God, of daar woont God, zal ze zeker vragen: 'Wie is dat, God?' Maar als ik zeg: de kerk is een gebouw waar mensen komen om te bidden, dan zal ze vragen: 'wat is bidden?' Als ik dan zeg: bidden is praten met God, dan zal ze mij ook vragen: 'Wie is God?' Daarom overweeg ik iets anders te zeggen. Iets in de trant van: daar komen mensen om te zingen en om naar de preek te luisteren. Maar dan zal ze vragen wat een preek is en moet ik het hebben over het woord van God en dan zal ze toch ook vragen: 'Wie is God?'

Hoe leg je dat uit aan een meisje van 5, van wie de ouders geloof en kerk al lang de rug hebben toegekeerd. Ik pak haar hand en duw tegen de zware deur die op een kier staat. We lopen zwigend naar binnen, schuiven een van de banken in. Ze kijkt met grote ogen om zich heen. Stil zitten we daar. Na een tijdje neem ik haar weer bij de hand en samen lopen we naar buiten. Bij de deur vraagt ze zachtjes: 'Wie woont daar?' 'Daar woont God', is mijn antwoord. 'Dat dacht ik al', zegt ze...

Alice Gideonse

(vrij naar 'Dit hier is een kerk' van Huub Oosterhuis)

Boeken en brochures

Leren leven van de verwondering

De visienota van de Protestantse Kerk, inclusief een gesprekshandleiding voor kerkenraden, classes en gemeenten. Gratis. Tel. (030) 880 13 37 of e-mail brochureverkoop@pkn.nl De brochure is ook te downloaden van www.pkn.nl/deverwondering

Kerkruimte: venster naar God

Auteur: Paula van Cuilenburg. Mogelijkheden en ideeën voor gemeenten die hun kerkgebouw een plaats van spiritualiteit willen laten zijn. Uitgave Interkerkelijk Werkverband voor de Recreatie (IWR). Tel. (030) 880 14 80 of e-mail info@iwr.nl

Kerk naar buiten

Auteur: Nynke Dijkstra-Algra. Beknopte en praktische gids voor vrijwilligers in missionaire werkgroepen. Prijs € 8,90. Bestellen bij Boekencentrum Uitgevers, tel. (079) 362 82 82 of e-mail verkoop@boekencentrum.nl ISBN 9023918800

Intercity bestemming Pasen

Het boekje gebruikt de metafoer van een treinreis: we gaan op reis langs alle 'stations' van de Goede Week: van Palmzondag tot Paasmorgen. Het is geschikt om rand- en buitenkerkelijken uit te leggen wat Pasen inhoudt. Prijs € 5,-. Tel. (030) 880 13 37 of e-mail brochureverkoop@pkn.nl

Wat vier je met Pinksteren?

Auteur: ds. Joke van der Velde. Derde deel van een serie over de christelijke feesten Kerst, Pasen en Pinksteren, behorend bij het maandblad *Open Deur*. Deze serie is bedoeld voor iedereen die meer te weten wil komen over deze feesten of

steun wil hebben om aan anderen uit te leggen wat de betekenis ervan is. Prijs € 3,50. Bestellen bij Boekencentrum Uitgevers, tel. (079) 362 82 82 of e-mail verkoop@boekencentrum.nl ISBN 9000091034

De kerk is open!

Een kleurrijk boekje met beknopte informatie over (monumentale) kerkgebouwen, kerkelijke feesten en andere facetten van het kerkelijk leven. Met portretjes van mensen die de kerk tot kerk maken. Veel mooie beelden en foto's maken dit boekje compleet. Het is ook geschikt voor mensen die niet kerkelijk betrokken zijn. Prijs € 1,-. Tel. (030) 880 13 37 of e-mail brochureverkoop@pkn.nl

Geloof in uitvoering – projecten 2006

Een overzicht van alle missionaire en diaconale projecten in binnen- en buitenland waarbij Kerkinactie betrokken is. Uitgave Kerkinactie. Gratis. Tel. (030) 880 14 56 of e-mail info@kerkinactie.nl

Bij God in tel - Psalmen in de kring

Auteur: Martinus J. van der Ende. Ontstaan uit kringgesprekken rond de Psalmen; een prima hulpmiddel om te luisteren naar psalmen en ervaringen, vragen en inzichten te delen. Uitgave in de serie themaboekjes van *toer* van de Protestantse Kerk in Nederland, 2006. Prijs € 6,-. Bestellen bij Boekencentrum Uitgevers, tel. (079) 362 82 82 of e-mail verkoop@boekencentrum.nl

Tijdschriften

Open Deur

Oecumenisch maandblad over vragen van geloven en leven, voor mensen binnen en buiten de kerken.

Abonnement € 24,-. Bestellen bij Boekencentrum Uitgevers, tel. (079) 362 86 28 of e-mail abonnementen@boekencentrum.nl

toer

'Impulsen voor inspirerend kerkzijn'. Uitgave Boekencentrum Zoetermeer. Prijs (los nummer) € 5,50 incl. porto. Tel. (079) 362 82 82 of e-mail verkoop@boekencentrum.nl

Vandaar

Het tijdschrift voor missionair en diaconaal werk in binnen- en buitenland waar de Protestantse Kerk in Nederland bij betrokken is. Uitgave Kerkinactie. Abonnement € 7,95 per jaar, 10 nummers. Tel. (030) 880 17 25 of e-mail abonnementen@pkn.nl

Kerk & Israël Onderweg

Kwartaalblad over de onopgeefbare verbondenheid van de christelijke gemeente met het Joodse volk. Abonnement € 6,25, groepsabonnement € 3,05 per jaar. Uitgave Dienstenorganisatie Protestantse Kerk in Nederland. Tel. (030) 880 17 25 of e-mail abonnementen@pkn.nl

Digitale nieuwsbrief

e-Zine

Maandelijks nieuwsbrief van de stichting Leve de Kerk met bruikbare ideeën voor het kerkzijn en informatie over de beweging rond een 'open kerk'. Abonneren via de website www.idee-en-kerk.nl

Dvd

De gezichten van de Protestantse Kerk

Dvd over de veelkleurigheid van de Protestantse Kerk en haar gemeenten. Bestellen via tel. (030) 880 13 37 of e-mail brochureverkoop@pkn.nl

Prijs € 10,-, lengte 19 min. Verkrijgbaar met gespreksvragen.

Cursussen

Ontmoetingen met God

Auteur: Peter Hendriks. Een basiscursus geloven met bijbelse verhalen in 7+1 stappen. Bestellen bij Boekencentrum Uitgevers, tel. (079) 362 82 82 of e-mail verkoop@boekencentrum.nl

Aangenaam kennismaken – Cursistenmap

Auteurs: Ingrid de Zwart en Henk Colijn. Deze map maakt het mogelijk thema's te bespreken met mensen die belangstelling hebben voor het christelijk geloof en graag meer willen weten over leven en geloven van de gemeente. Uitgave Dienstenorganisatie Protestantse Kerk in Nederland. Utrecht 2002. Prijs € 8,95. Tel. (030) 880 13 37 of e-mail brochureverkoop@pkn.nl

Alphacursus

Vrijblijvende kennismakingscursus over het christelijk geloof, die tien avonden en een weekend duurt. Centraal staat het boek 'Een kwestie van leven' van Nicky Gumbel. De cursus is gratis; prijs boek € 11,-. Meer informatie op www.alpha-cursus.nl

Websites

www.pkn.nl/deverwondering
www.bijbelencultuur.nl
www.biblija.net
www.idee-en-kerk.nl
www.jeugdkerken.nl
www.liturgischbloemschikken.nl
www.feestvandegeest.nl

Het copyright van de teksten en beelden in dit boekje berust bij de schrijvers c.q. makers, tenzij anders vermeld.

Tenzij anders vermeld zijn de bijbelteksten ontleend aan De Nieuwe Bijbelvertaling © NBG 2004.

4. Bloemschikking Hanneke Maassen, 2006
5. Lied 252. Uit: Liedboek voor de Kerken. Uitgave Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied, Den Haag 1973
6. 'Christ and St. Mary Magdalene at the Tomb', Rembrandt van Rijn, The Royal Collection © 2006 Her Majesty Queen Elizabeth II
7. Twee fragmenten uit het verhaal 'Pinksteren', uit: Nico ter Linden, Koning op een ezel, Verhalen uit het Nieuwe Testament, Uitgeverij Balans, Amsterdam 2005
8. 'Psalm', Liesbeth Goedbloed, speksteen, 15 x 10 x 18 cm, 2004. Foto Rick Keus, 2006
9. Psalm 131. Uit: Psalmen voor Nu © Boekencentrum, Zoetermeer 2006
10. 'Olifant', Rembrandt van Rijn, Albertina Museum, Wenen
11. Uit: Toon Tellegen, Misschien wisten zij alles; 313 verhalen over de eekhoorn en de andere dieren. Uitgeverij Querido, 2003
12. Foto Freek Visser, 2006
14. Michiel de Zeeuw, predikant te Zierikzee, 2006
15. 'Eén vierkante meter. Twaalf plus één' (detail), Hedi Bogaers (Zierikzee), MDF, beukenhout en acryl, 100 x 100 x 80 cm, 2003. Foto: Joop van Houdt, 2006
16. Jacobine Geel, theologe en programmamaker/-presenterator bij de NCRV, 2006
17. Job van Harmelen, foto Markermeer, 2003. Foto van foto-expositie gehouden in de gereformeerde kerk te Lopik in 2003
18. Sandra Uittenbogaart, foto 'Voor- en achtergrond samen één', 2005. Ingestuurd voor de prijsvraag
19. 'Deel de verwondering' van de Protestantse Kerk in Nederland
20. Gerrit de Kruijf, kerkelijk hoogleraar christelijke ethiek aan het Theologisch Wetenschappelijk Instituut Leiden, 2006
21. Ferdinand Borger, theoloog/theatermaker en verhalenverteller bij de IKON, 2006
22. Foto Rick Keus, 2006
24. 'Bloemenregen', Janpeter Muilwijk, potlood, gouache en aquarel op papier, 76 x 58 cm, 2005
25. Hidde Kiers, Linschoten 2006
26. Martinus van der Ende, emeritus-predikant te Apeldoorn, 2006
27. 'In avondlicht', aquarel Wijntje van der Ende, 20 x 20 cm, 2006
28. 'Zoeken naar de moederlaag', kunstwerk Marleen B. Berg, door vuur verveerd koperplaat, beschreven met kraspen, bevestigd op een zwarthouten onderplaat, 90 x 70 cm. Met een geëmailleerd koperplaatje van 17 x 17 cm met de Hebreeuwse beginletters van Genesis, 2002. www.mbbberg.com
29. Roel Bosch, studentenpredikant te Maastricht/predikant te Eijsden, 2006
30. 'Gouden levenslijnen' (detail), kleed gemaakt door gedetineerden uit het Huis van Bewaring in Hoogeveen, goudverf op canvas, 200 x 170 cm. Uitgave Protestants Justitiepastoraat, Catechetisch Atelier, kunstproject van Elspeth Pikaar en Folly Hemrica
31. René van der Rijst, predikant te Haarlem-Schoten, 2006
32. Foto Freek Visser, 2006
34. Job van Harmelen, foto achtertuint 2003. Foto van foto-expositie gehouden in de gereformeerde kerk te Lopik in 2003
35. Uit: Judith Herzberg, Bijvangst. Uitgeverij De Harmonie, Amsterdam 1999
36. Serie Taal en Tekenen, zeefdruk 50 x 60 cm, gemaakt door gedetineerden van de P.I. Breda. Uitgave Protestants Justitiepastoraat, Catechetisch Atelier, kunstproject van Elspeth Pikaar en Folly Hemrica
37. Vader Youssef, priester van de Koptisch Orthodoxe Kerk te Eindhoven, 2006
38. 'Connection', Lia Kraan, olieverf en acryl op linnen, 180 x 180 cm, 2004. Geschilderd voor het Feest van de Geest, de kerk-kunsttiendaagse in Drenthe in 2004. www.kraanart.nl
39. Mirjam Sloots, predikant te Langedijk-Noord en beeldend kunstenaar, 1999
40. Joke Verweerd, schrijfster, 2006
41. Job van Harmelen, foto Jaarsveld 2003. Foto van foto-expositie gehouden in de gereformeerde kerk te Lopik in 2003
42. Foto Rick Keus, 2006
44. Serie Taal en tekenen, zeefdruk 50 x 60 cm, gemaakt door gedetineerden van de P.I. Breda. Uitgave Protestants Justitiepastoraat, Catechetisch Atelier, kunstproject van Elspeth Pikaar en Folly Hemrica
45. Uit: Zingend Geloven III, 30. Uitgave Boekencentrum, Zoetermeer 2000. Ingezonden door Laura Nagelkerke-van Wieringen voor de website 'Deel de verwondering' van de Protestantse Kerk in Nederland
46. 'Schroot', Marijn te Kolsté, Kunst & Inspiratie, 2006
47. Arjan Markus, missionair predikant (namens de IZB) te Utrecht, 2006
48. 'Manna', Marcus van Loopik, kleurets, aquatint op etspapier, 20 x 23 cm, 1994. Zie ook de toelichting hiernaast
49. 'Dooptverklaring', Alcanne Houtzaager, 2005. Ingestuurd voor de prijsvraag 'Deel de verwondering' van de Protestantse Kerk in Nederland
50. 'God staat altijd achter je', Marina Schoonhoven, acryl op doek, 20 x 30 cm, 2005. Gemaakt in het kader van het project 'De Twaalf'
51. Jannet van der Spek, begeleidster bij de Buitenwacht in Dordrecht-Krispijn, onderzoeker kerkelijk buurtwerk bij de Theologische Universiteit Kampen, 2006
52. Foto Rick Keus, 2006
54. Foto Peter Lowie, Oude Kerk te Amsterdam, 2005
55. Alice Gideonse, gemeenteadviseur Protestants Dienstencentrum Zeeland, 2006. Vrij naar 'Dit hier is een kerk', uit: 'Van u is de toekomst, kome wat komt', Huub Oosterhuis, 1996

Gedicht bij foto p. 46:

Schrootorgel

*Vanachter bergen
met verfrommelde fornuizen
klinkt muziek, het galmt tussen de
steile scherpe randen waarlangs ik
mij een weg baan.
Vergeten in de avondzon
herken ik spullen van plezier
tussen gekreukeld staal.
Gebochelde gordijnroeden
roffelen langs gebutste deksels.
Langzaam, door fluweelzacht roest
ontbloomt de huid.*

Marijn te Kolsté

Toelichting op de illustratie van p. 49:

Schenk ons dagelijks brood

Op het etsje is een profeet te zien met een opengerolde Torarol in de hand. Hij roept het volk op om dagelijks een portie Tora te leren. Zoals Israël in de woestijn elke dag een portie manna verzamelde en at, zo moet de gemeenschap ook elke dag een portie Tora tot zich nemen. 'Manna' kun je lezen als *ma na?* – 'wat is dat toch?' Dagelijks moeten we ons blijven oefenen in de verwondering: 'Het begin van ons geluk ligt in het begrijpen dat leven zonder wonder niet waard is om geleefd te worden. Wat wij missen is niet de wil om te geloven maar de wil tot verbazing' (A.J. Heschel, *God in Search of Man*, New York 1955, p. 46 en 48).

Marcus van Loopik

'Verwondering' is een uitgave van de Protestantse Kerk in Nederland en is mede mogelijk gemaakt door Kerkinactie.

Redactie:

Janet van Dijk
Alice Gideonse
Sietske Renting
René van der Rijst

Verder werkten mee:

Marieke den Braber, Nynke Dijkstra-Algra, Hanna van Dorssen, Jacqueline van der Harst, Marieke den Hartog, Marja Meerburg en Willemien van Veen-de Graeff

Coördinatie, eindredactie en productiebegeleiding:

Anja de Zeeuw, Gouda

Vormgeving:

Oblong, Jet Frenken, Echten

Druk:

Libertas grafische communicatie, Bunnik

Nabestellen van deze uitgave bij de afdeling brochureverkoop van de
Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland

Postbus 8504

3503 RM Utrecht

telefoon (030) 880 13 37

e-mail brochureverkoop@pkn.nl

De prijs is € 3,95. Bij bestelling van 10 of meer exemplaren wordt de prijs € 2,95.

U betaalt geen verzendkosten.

Eerder verschenen in deze reeks Pinksterboekjes: 'Vol van Geest' (2004) en 'Bezield!' (2005).

Deze boekjes zijn ook nog verkrijgbaar voor dezelfde prijs.

Protestantse Kerk

Verwondering
is een uitgave van de
Protestantse Kerk in Nederland
Postbus 8504
3503 RM Utrecht
Tel. (030) 880 18 80
www.pkn.nl